

запорукою гендерної рівності в суспільстві й важливим елементом нашої мови.

Література

1. Брус М. П. Фемінитиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування: монографія. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/pv/2237.pdf> (дата звернення: 23.03.2026)
2. Гмиря Л.В., Мунтян О.О. Еволюція вживання фемінитивів в українській мові. Вісник науки та освіти (Серія "Філологія", Серія "Педагогіка", Серія "Соціологія", Серія "Культура і мистецтво", Серія "Історія та археологія"). 2023. № 8 (14). С. 40-53.
3. День вчителя і вчительки: Коли ми полюбимо фемінитиви в українській мові? URL: <https://osvitoria.media/experience/den-vchytelya-i-vchytelky-koly-my-polyubymo-feminityvu-v-ukrayinskij-movi/> (дата звернення: 23.03.2026)
4. Лозова М.С. Фемінитиви у новій версії українського правопису. URL: <https://kppk.com.ua/pedrada/Lozova.pdf> (дата звернення: 23.03.2026)
5. Утворення та вживання фемінитивів в українській мові. URL: <https://trend-ua.club/utvorennja-ta-vzhyvannja-feminityviv-v-ukrainskij-movi.html> (дата звернення: 23.03.2026)

Матвієнко Людмила – кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Любчич Дар'я – здобувачка вищої освіти спеціальності В2 Дизайн, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ЗНАЧИМІСТЬ СУРЖИКУ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті аналізується використання суржику як складника сучасного комунікативного досвіду українців. Досліджуються історико-географічні причини поширення змішаного мовлення на Сході та Півдні України та його трансформацію в інструмент патріотичного опору під час війни.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства питання мови набуває особливої актуальності. Повномасштабна війна, що розпочалася у 2022 році, значно вплинула на мовну ситуацію в Україні, спричинивши активний перехід значної частини населення на українську мову. Для багатьох українська мова стала не просто засобом спілкування, а важливим проявом національної позиції та самоідентифікації. Водночас у мовленнєвій практиці українців, особливо молоді, залишається поширеним явище суржику –

змішаного мовлення, що поєднує елементи української та російської мов. Сучасні дослідження та публічні висловлювання фахівців свідчать про неоднозначне ставлення до цього явища.

Суржик – це стійка змішана форма мови, що виникає через поєднання елементів української та російської мов. У деяких випадках до нього можуть додаватися елементи інших мов, але найпоширеніша форма – це комбінація української та російської лексики та граматики [4]. Суржик відрізняється від макаронічної мови тим, що його використання є регулярним і стійким, а не випадковим або гумористичним явищем. У сучасному дискурсі його часто розглядають не лише як відхилення від літературної норми, а і як реальне явище повсякденного спілкування, яке потребує не стільки осуду, скільки осмислення. За словами уповноваженої із захисту державної мови Олени Івановської, суржик є об'єктивною реальністю сучасного спілкування, а для частини мовців може бути навіть першим кроком до повноцінного переходу на українську мову [2].

У контексті історичних причин варто зазначити, що тривала русифікація українського суспільства залишила глибокий слід у комунікативній практиці населення. Зокрема, письменниця Лариса Ніцой у своєму інтерв'ю підкреслює, що частина українців була змушена переходити на російську мову внаслідок складних історичних обставин та репресій радянської політики, що сприяло виникненню змішаного мовлення, яке сьогодні називають суржи́ком [3]. Географічне поширення суржику в Україні не є випадковим і тісно пов'язане з адміністративним впровадженням російської мови в індустріальних центрах та великих містах. Найбільш яскраво це прослідковувалось на територіях Сходу та Півдня України, де внаслідок радянської політики «зближення націй» українська мова витіснялася з офіційної сфери, залишаючись переважно в побуті сільського населення. При переїзді селян до міст відбувалося стихійне змішування мов: намагаючись пристосуватися до російськомовного міського середовища, люди мимоволі створювали гібридні форми. Сьогодні, в умовах війни, це явище набуває нового, патріотичного забарвлення саме в цих регіонах. Для багатьох мешканців прифронтових територій суржик став формою свідомого опору – це вже не «зіпсована мова», а маніфестація відмови від чистої російської на користь українського вектора. Таким чином, суржик маркує перехідні території, де відбувається найскладніша, але найважливіша трансформація національної ідентичності: від русифікованого минулого до українського майбутнього [1,4].

Сьогодні суржик існує як звична форма спілкування для частини населення. Ставлення до нього є неоднозначним. З одного боку, суржик часто сприймають як ознаку низького рівня культури мовлення. З іншого – фахівці зазначають, що він може виконувати роль певного перехідного етапу для тих, хто поступово переходить з російської на українську мову. Саме тому виникає питання: чи є суржик виключно негативним явищем, чи він може відігравати певну роль у формуванні національно-лінгвістичної ідентичності. Особливо

це актуально для студентського середовища, де мовні звички активно змінюються. У щоденному спілкуванні молодь часто вживає змішану мову в побуті – у колі друзів, у навчанні та в неформальних ситуаціях. У таких випадках використання суржику виступає швидким і практичним засобом комунікації, який знижує комунікативний бар'єр між літературною нормою і розмовною потребою висловити думку. Така вербальна поведінка закріплюється і стає частиною повсякденного лексичного репертуару. Сфера соціальних мереж і цифрового спілкування істотно впливає на розповсюдження суржику. У віртуальних спільнотах, чатах і пабліках поєднання українських і російських елементів сприймається як нормальний спосіб вираження думки. Це частково пояснюється прагненням швидко сформулювати думку та адаптуватися до середовища спілкування співрозмовників, що часто володіють різними філологічними компетенціями.

Оцінки впливу суржику на стилістику мовлення є різними. Частина мовознавців і культурних діячів вважає його проблемою, оскільки частіше використання змішаного мовлення може сприяти послабленню норм літературної української, формуванню стійких стереотипів, що знижують загальний рівень культури висловлювання. Цей погляд часто можна почути в публічних дискусіях, де суржик розглядають як «нечисту» форму мови, що спотворює її автентичність і норми. Інші фахівці та експерти з філології зазначають, що суржик не слід розглядати виключно як негативне явище. Для багатьох мовців використання змішаної мови стає початковим кроком до більш усвідомленого й правильного застосування літературної української, дозволяючи поступово адаптувати мовленнєві звички до української норми [4].

Отже, підтримка мовців, які використовують суржик, є важливою. Часто це люди, що свідомо намагаються перейти на українську, і засудження їхнього комунікативного вибору може лише гальмувати цей процес. Освіта, медіа та культурні практики мають стимулювати поступовий розвиток культури мовлення, допомагаючи мовцям зміцнювати національну самобутність, не створюючи зайвого тиску чи сорому. Суржик не слід розглядати виключно як проблему. Він показує живу лексичну практику, дозволяє частині суспільства плавно формувати нову національну свідомість та ідентичність. Саме терпимість і підтримка допомагають українцям переходити на українську мову більш природно та ефективно.

Література

1. Ренесанс суржику в сучасній українській культурі і що із цим робити [Електронний ресурс] // Тиждень. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/renesans-surzhyku-v-suchasnij-ukrainskij-kulturi-i-sho-iz-tsym-dielat/> (дата звернення: 29.03.26)
2. Суржик в Україні: мовний омбудсмен Івановська висловила про явище [Електронний ресурс] // 24 канал. – Режим доступу: https://24tv.ua/education/surzhik-ukrayini-movniy-ombudsmen-ivanovska-vivlovilasya-pro_n2924630 (дата звернення: 29.03.26)
3. Українців «згвалтували» російською мовою: Ніцой розповіла, чому в Україні з'явився суржик [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу:

<https://www.unian.ua/society/ukrajinciv-zgvaltuvali-rosiyskoyu-movoyu-nicoy-rozprovala-chomu-v-ukrajini-z-yavivsyia-surzhik-novini-ukrajini-11606218.html> (дата звернення: 29.03.26)

4. Успадковані стереотипи про українську мову: як відбувалася русифікація Півдня та Сходу країни [Електронний ресурс] // Суспільне Новини. – Режим доступу: <https://suspilne.media/zaporizhzhia/676604-uspakovani-stereotipi-pro-ukrainsku-movu-ak-vidbuvalasa-rusifikacia-pivdna-ta-shodu-kraini-intervu-z-istorikom/> (дата звернення: 29.03.26)

Мельніченко Юлія – старша лаборантка
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївського національного аграрного
університету

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЧИ ЗАСМІЧЕННЯ? РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Сучасна українська мова перебуває в умовах активних змін, зумовлених процесами глобалізації, інформатизації та міжкультурної комунікації. Одним із найпомітніших явищ є зростання кількості іншомовних запозичень, передусім із англійської мови. Це викликає неоднозначні оцінки серед мовознавців і носіїв мови: з одного боку, запозичення розглядають як природний шлях розвитку лексики, з іншого – як загрозу мовній самобутності. Актуальність дослідження полягає у необхідності з'ясувати роль іншомовної лексики в сучасній українській мові та визначення меж її доцільного використання. Метою дослідження є аналіз функцій запозичених слів, шляхів їх утворення і причин поширення, впливу на мовну норму з урахуванням конкретних мовних прикладів.

Запозичення як мовне явище не є новим для української мови. У різні історичні періоди вона активно засвоювала лексику з інших мов. У ХХІ столітті домінуючим джерелом запозичень стала англійська мова, що пов'язано з її статусом глобальної мови науки, технологій і бізнесу.

Основними причинами поширення іншомовної лексики є поява нових понять, вплив медіа та прагнення до мовної економії. Наприклад, у сфері інформаційних технологій активно вживаються слова *стартап* (укр. початковий проєкт, нове підприємство), *дедлайн* (укр. кінцевий термін), *фриланс* (укр. позаштатна робота). У багатьох випадках іншомовні варіанти є коротшими або звичнішими в професійному середовищі.

Важливим аспектом дослідження є шляхи утворення запозичень у сучасній українській мові. Серед них можна виділити кілька основних:

- пряме (фонетичне) запозичення – передавання іншомовного слова з урахуванням фонетичних норм української мови: *лайк* (від англ. like), *пост* (від post), *блогер* (від blogger).